

Petr Wilke

K zastávce tramvaje mi přišli naproti oba - Petr Wilke a jeho nádherná manželka. Zprvu jsem okolnosti, že přišli v tandemu, nepřikládala žádnou důležitost. Později jsem ale s překvapením pochopila, že i v jednadvacátém století může člověk existovat se svým bližním tak blízko, jak už dávno nejsme zvyklí.

Petrův tatínek pocházel z českého pohraničí, z Ústí nad Labem, kde ve třicátých letech minulého století žili především čeští Němci. Tatínek - stavební inženýr byl Němec, maminka - učitelka pocházela z Jihlavy. Petr a jeho sestra byli vychováváni v bohobojné, dvěma jazyky hovořící rodině. Ještě než začal Petr chodit do školy, hovořil plynule německy, možná lépe než česky. Když se u něho ještě v předškolním věku objevila progresivní vada zraku a rodiče se dozvěděli, že jejich syn dříve nebo později oslepne, byla to pro ně těžká rána. Sotva přežili válku i s jejími následnými čistkami a odsuny, postihla je další osudová zkouška. Petr ale rostl k jejich radosti a ve škole prospíval i se zrakovým omezením. Velký význam měla v této rodině křesťanská víra, která za Petrova dětství byla samozřejmá v osobním i společenském, náboženském a kulturním životě. Byl to možná ten hlavní důvod, proč se Petr nikdy nebál následků ministrování a chození do kostela, ale nebál se ani své budoucnosti. Jeho optimismus a radostná vůle k smysluplnému životu jsou stále velmi nakažlivé.

„Váš kádrový profil a navíc vada zraku, to asi v počátku padesátých let nebylo nejlepší doporučení pro středoškolské studium. Co jste na konci základní školy musel řešit?“

„Původně by mě byli rodiče rádi viděli na osmiletém gymnáziu, ale to bylo jako buržoazní přežitek zrušeno. Musel jsem tedy dochodit tzv. měšťanskou školu, což je dneska druhý stupeň školy základní. Mně to ve škole opravdu šlo, tedy vyjma tělocviku, měl jsem dobrou paměť a byl jsem hodně zvědavý. Četl jsem s obtížemi, psal jsem spíše po paměti, protože jsem viděl linky v sešitě, ale vůbec jsem si nepřipouštěl, že bych měl nějaký zvláštní problém. Jezdil jsem i na letní tábory, tam mě brali jako někoho, kdo prostě jen špatně vidí. Nikdo z toho nebyl nervózní. Ani rodiče mi nedali najevo, že by si o mě dělali nějaké starosti.“

„Zní to skoro neuvěřitelně. Kdy tedy přišly opravdické problémy?“

„Mohu říci, že my jsme byli skutečně šťastná rodina. Problém nastal v době, kdy jsem končil měšťanku a byla tu zápletka - kam s ním? Tuto nerudovskou otázku ale vyřešila maminka. Už jsem řekl, že to byla učitelka, byla vytrénovaná válkou i novým režimem k praktickým a racionálním postupům. Neměl jsem dobrý původ, rodiče byli tzv. intelektuálové, tedy buržoazní třída, jakkoliv celý život pilně pracovali. Další závažíčko bylo to náboženství a navrch všeho slabý zrak a otec Němec! Maminka se ale nezalekla. Našla skulinu v právě se měnícím systému středních škol, a já mohl nastoupit na tehdejší „jedenáctiletku“, tedy všeobecně vzdělávací školu, která částečně nahrazovala gymnázium. V tu dobu jsem mohl číst už jen se silnou lupou, ale všichni mě tolerovali. Jediný předmět, z kterého jsem byl osvobozen, bylo rýsování. Ovšem, u komunistů jsem moc dobrou pověst neměl, nicméně nějak to všechno prošlo.“

„Měl jste nějaké pomůcky?“ ptám se zvědavě.

Petr Wilke se usmívá, „Pomůcky... maminka předčítala, stejně jako babička nebo sestra. Mně to stačilo, tehdy byly dost podrobné učebnice, a látku jsem zvládal bez problémů. Horší bylo, že jsem inklinoval spíše k exaktním předmětům, ale to jsem si s praktickou slepotou nemohl dovolit dále studovat. Naštěstí moji moudří rodiče mne nechávali vzdělávat v hudbě, obstojně jsem hrál na housle a zpíval, ačkoliv žádný

výrazný talent jsem neměl. Tato zkušenost a jistá hudební vzdělanost mi pomohly. Já končil jedenáctiletku v době, kdy nastala tzv. destalinizace, a to z iniciativy soudruha Chruščova a veškeré tehdejší komunistické elity v Sovětském svazu. Následkem toho i k nám proniklo jakési tání, na sjezdu Svazu spisovatelů tehdy jasně zazněl odklon od totalitních praktik padesátých let. A já měl zase štěstí, protože se přestal sledovat můj buržoazní původ i ministrování v kostele, a nadto otevřeli novou Vysokou školu pedagogickou. Maminka sehnala potřebné informace a já byl přijat s ohledem na své hudební vzdělání. Mělo to však podmínku - musel jsem obstát i v oboru čeština. Neměl jsem moc na vybranou a tak jsem, přes výhrady vůči češtině, souhlasil. Víím, že si všichni ti úředníci, co rozhodovali o budoucnosti mé i jiných lidí s handicapem, oddechli. Najednou pro mne mohli najít uplatnění, ačkoliv jsem byl tak složitý případ.“

„Váš nástup na Vysokou školu pedagogickou vypadá ideálně. Připadalo vám, že jste konečně našel, co jste hledal?“

„No já jsem vlastně nic tak moc nehledal, vyšlo to samo. Ideální bylo, že jsem byl muž, zatímco na školu se hlásila většinou děvčata. Ideální bylo, že jsem uměl obstojně na housle, zatímco ostatní hráli většinou na klavír. Horší bylo, že jsem nechtěl studovat při houslích češtinu, protože jsem byl znechucen tím, co se tehdy učilo, samý socialistický realizmus, dělnická literatura a podobně. Ostatní literatura byla „buržoazní“ a tedy úpadková, méněcenná. A tomu bych se měl věnovat? To nepřichází v úvahu! Ale nakonec mne přesvědčila maminka i pan profesor Martin, který mi poskytl první informace, jak to na téhle škole chodí.“

Já byl na střední škole ještě takový nevyhraněný. Ale když jsem přišel na pedagogickou školu, tam ze všech stran ten Komenský jako by voněl a já jsem se v tom prostředí brzy aklimatizoval. Asi se ozvaly maminčiny učitelské geny,“ usmívá se Petr Wilke.

„Ač neplánovaně stal jste se přeci jen Komenského dítětem,“ poznamenávám s mírnou škodolibostí.

„Já jsem tedy spíš adoptivní Komenského dítě,“ vtipkuje Petr Wilke. „Musím říct, že mě studium na Pedagogické škole zcela pohltilo. Poctivě jsem docházel na všechny přednášky a semináře a tak se mi podařilo vypěstovat si takovou speciální schopnost využít maximum z toho mála, co jsem mohl získat nasloucháním při vyučování nebo když mi někdo četl učebnici. Dá se říct, že jsem celkem spolehlivě obstál. Přispěla k tomu i okolnost, že na škole učili někteří vynikající profesori, kteří tehdy nesplňovali kádrové požadavky na Filozofické fakultě, a tak museli za trest učit u nás. Byl to například profesor Felix Vodička, vynikající literární vědec, který u nás vedl katedru české literatury. A jak jsem ji nesnášel na střední škole, tak tady patřily nezapomenutelné přednášky a semináře z české literatury u docenta Vladimíra Štěpánka k tomu nejhezčímu a nejceněnějšímu, co jsem na škole zažil. V padesátých letech, v době mělkých frází, měl odvalu, že učil samostatně pravdivě a tvořivě myslet: „Co řeknete nebo napíšete, musí odpovídat skutečnosti, musíte to doložit, dokázat. Věda, i literární věda, je záležitost výsostně etická, je to hledání pravdy. Zlatej Štěpánek!“

Nakonec jsem hladce zvládal i všechny ty metodiky, historie pedagogiky, psychologické předměty. Čím dál víc jsem počítal s tím, že budu učit. Netušil jsem sice, kde a koho budu učit, ale to prostředí mě jaksi vtáhlo a já se z původního zaměření na hudbu nakonec překlopil do filologie. Hudbu jsem nezatratil, naopak, s profesory hudebníky jsme byli všichni ve velmi přátelském vztahu, a věřte mi, byli tam výjimeční muzikanti,“ pochvaluje si Petr Wilke. „Já jsem žádný talent v sobě neobjevil, navíc jsem nemohl číst noty, ale obstojně jsem se naučil i na klavír, aspoň natolik, abych udělal zkoušky. Také mne moc bavila hudební věda a historie s ukázkami skladeb, které se tenkrát předváděly na černých vinylových deskách. A od té doby, co jsem se naučil chápat harmonii, umím naslouchat hudbě nejen lineárně a z

toho mám celoživotně velký požitek.

Jako na každé vysoké škole jsme museli absolvovat marxisticko leninské učení ve všech jeho složkách. Upřímně, ty lidi, kteří byli na katedře marxizmu leninizmu, ty jsem docela litoval. Skoro nikdo je nebral moc vážně, byla to pro nás jen povinná zbytečnost, takže každý se snažil vypořádat se s nimi tak rychle a povrchně, jak jen bylo možno. Jenže já, jak jsem takový zvědavý, jsem se párkrát při přednáškách na něco zeptal, a tak jsem platil za studenta, který má zájem. Věděli, že jsem věřící, já sice nijak misijně nevystupoval, ale když se zeptali, netajil jsem se tím. Měl jsem i průšvih, protože někdo na mne napsal posudek - to se tehdy dělalo. Zavolali si mne a povídali mi o technice, o vědě, o pokroku. Pak se ptali - jak jde s tímhle dohromady něco tak středověkého jako víra? No a já popravdě odpověděl - mně to dohromady jde docela dobře. Byla z toho taková docela zajímavá diskuse, ale nikdo mě ze školy nevyhodil, jakkoliv náboženství a učitelování k sobě v padesátých letech nešlo. Je to trochu jako zázrak, že jsem tím vším prošel.“

„Jak jste zvládal prostorovou orientaci? Vždyť na vysoké jste už neviděl ani na čtení a psaní,“ dumám nahlas s představou úplné absence pomůcek, které dnes máme k dispozici.

„Na vysoké jsem už měl průkazku ZTP/P. Možná, že bych ji byl mohl mít dřív, ale k našim se tehdy žádné praktické informace nedostaly. Dokonce jsme ani nevěděli, že už v té době existovala speciální jedenáctiletka v Praze, kde mohly studovat zrakově postižené děti z celé republiky a bydlet tam na internátě. Ke mně se takovéto informace dostávaly až v době, kdy jsem bydlel v Praze. V prvním a druhém ročníku na vysoké jsem se naučil Braillovo písmo, takže jsem si při přednáškách mohl dělat stručné poznámky na tabulku. Tuto novou dovednost jsem využíval i při psaní a prezentaci svých ústně přednášených referátů.“

„Když jste byl taková tabula rasa, jak jste se dozvěděl o těchto věcech?“

„Ale, to si mne jednou zavolali na národní výbor. Já měl takové divné obavy, tehdy se na národní výbor chodilo se strachem, cože zas proti člověku ti nahoře mají. Šel se mnou kamarád, abych se nebál a nezabloudiv. Soudruzi úředníci mi řekli, že dostali hlášení, patrně ze školy, že nevidím. Dali mi průkazku a poslali mne do Krakovské, kde se prodávaly slepecké pomůcky. Kamarád mi přečetl, co v té průkazce bylo napsáno, a tak jsem se dozvěděl, že mám zdarma tramvaj a cesty domů se slevou, no jen mlíko nebylo zdarma, smáli jsme se s kamarádem. V Krakovské jsem si postupně koupil tabulky a Pichtův psací stroj, a taky slabikář. Braillovo písmo jsem se naučil sám, tehdy nebyly žádné kurzy, aspoň jsem o nich nevěděl. A pokud jde o čtení a psaní - já jezdil každý týden domů a to nejnětější mi maminka nebo sestra přečetly. Jinak jsem bydlel na koleji a byl jsem tam docela spokojený. Tehdy jsem ještě něco viděl a tak jsem neměl problém se o sebe postarat. Jen při chůzi po ulici jsem musel dávat velký pozor, občas jsem do někoho vrazil a později jsem dokonce spadl do třímetrového výkopu.“

„Kdy jste se učil chodit s bílou holí?“

„Budete se divit, ale já ji nikdy nenesl a nenosím. To není nějaká averze, ale prostě jsem bílou hůl nikdy nepotřeboval nebo jsem si snad její potřebu nepřipustil, jakkoliv mě mnoho lidí napomínalo a varovalo. Nelituju toho, že chodím bez hole, ale na druhou stranu jsem za to zaplatil samostatností, která je u mnohých nevidomých samozřejmá.“

„Vysokou školu pedagogickou jste úspěšně absolvoval a proti svému očekávání jste dostal umístěnku do Prahy, zatímco pražští studenti odcházeli do pohraničí podle tehdejšího nepochopitelného systému. Nakonec se vám podařilo se do Ústí vrátit, měl jste tam rodinu a získal jste zaměstnání jako učitel hudební nauky v ústecké hudební škole. K tomu jste vyučoval český jazyk na večerní škole pro

zdravotníky, na střední ekonomické a i na stavební průmyslovce. Jak jste si poradil s diktáty a písemkami?“

„Tak to byl kámen úrazu! Na hudebce jsem se obešel beze zraku, dovedl jsem si poradit. Ale na těch středních školách byl předepsaný poměrně velký počet písemek a diktátů. Nosil jsem to domů, pomáhali mi opravovat, ale bylo to přece jen hodně zatěžující. Povolání učitele se mi docela líbilo, ale problém s opravováním byl těžko překonatelný, stejně jako velmi náročné přípravy. Musel jsem mít vedle sebe někoho, kdo vidí. Tehdy mi bylo něco málo přes dvacet, tak jsem do toho šel s nadšením. Vydržel jsem to šest let, ale byla to velká dřina, i pro moji rodinu. Dneska bych si vybral jiný obor.“

„Máte dosud výbornou pověst profesora němčiny. Dobrá pověst pedagoga je to, co vás celý život provází, jakkoliv začátky byly hodně těžké. Kdy tedy přišla na řadu němčina, váš první mateřský jazyk?“

„Zase v tom měla prsty maminka. Ona od poloviny padesátých let pracovala v obrovském komplexu, který se původně jmenoval Spolek pro chemickou a hutní výrobu - to ještě za první republiky. Tato obrovská chemička stále rostla a přerostla v Severočeské chemické závody. Maminka tam pracovala v odboru pro vzdělávání, na které měla tato obří továrna dostatek prostředků. Postavili pětipatrovou Závodní školu práce a mimo jiné tam byly skvěle vybavené jazykové laboratoře, takové ty učebny, kdy každý student sedí ve své kabině, na uších má sluchátka a s vyučujícím nebo s ostatními studenty komunikuje přes mikrofon. Tehdy sháněli středoškolské učitele němčináře, ale těch byl nedostatek. V tu dobu se maximálně rozvíjela spolupráce s tehdejší NDR, což byla chemická velmoc, a tak všichni ti inženýři a ekonomové považovali němčinu za jazyk číslo jedna. Maminka mi to řekla a povzbudila mne - koukej, středoškolský učitel jsi a i když nemáš státnice, němčinu umíš. Tak jsem to místo dostal, nejprve na zkoušku, ale protože mi to šlo, tak nebyl problém. Hlavně odpadly veškeré písemné práce, protože zájem byl o komunikaci a odborná témata. Podobně tomu bylo, když asi po roce mého nástupu do Závodní školy práce otevřel ústecký Kulturní dům kurzy němčiny. Také perfektně vybavené a velký zájem o německou konverzaci. Trochu gramatických cvičení nebo slohu, ale žádné diktáty, kompozice. Povzbuzen dobrými vyhlídkami jsem do roka na Jazykové škole v Praze složil státnice z německého jazyka, včetně písemky, kterou jsem psal pomocí šablony popaměti. Byli tam ze mne asi docela překvapení, měl jsem hrozné písmo, nejistý krok a byl jsem skoro o deset let starší než ostatní studenti, kteří končili asi v osmnácti letech. Zkoušky jsem úspěšně složil. Moc mi pomohla i okolnost, že jsem měl po tatínkovi přirozenou německou výslovnost, dnes by se řeklo jako rodilý mluvčí.“

„Na tu státnici už jste měl nějakou technickou výbavu?“ ptám se nedočkavě. Petr Wilke mne vrací zpátky na zem:

„Maminka byla nadšená mým novým pracovním uplatněním, a tak mi načetla na magnetofonové pásky dvousvazkovou učebnici němčiny. Po státnicích jsem se ještě přihlásil na filozofickou fakultu k pětiletému externímu studiu němčiny, čímž jsem si rozšířil aprobaci. Vedoucí katedry měl tehdy starost, jestli zvládnou německou literaturu, ale já už si dávno vypůjčoval ze slepecké knihovny v Lipsku německé knihy na páskách, a jak to jen šlo, ležel jsem v německé literatuře. To byla paráda! Na filozofické fakultě jsem byl jeden z nejsčtetlejších studentů v oboru.“

„V té době jste se oženil s vaší skvělou manželkou Boženkou. Přestěhovali jste se do Prahy a musel jste hledat zase nové zaměstnání.“

„Ano, a tehdy jsem citelně doplatil na to, že se nedovedu samostatně pohybovat s bílou holí. Všechna místa, která mi byla nabízena, byly jen částečné úvazky, zato roztroušené po celé Praze. Na to jsem si netroufal. Pak mi můj oční lékař poradil, abych si udělal doktorát. Nechtělo se mi do toho, měl jsem už

studování nad hlavu. Jenže v Ústí jsem měl renomé a spoustu příležitostí, zatímco v Praze nic. Tak jsem byl několik let doma a zase jsem se učil. To už byla polovina sedmdesátých let. Místo maminky mi dělala asistentku manželka a tak jsem všechno zvládal, třebaže zaměstnání jsem neměl. Moje manželka pracovala v Kartografii v oboru materiálně technického zásobování. Měla na starosti dovoz materiálů na výrobu map z nesocialistické, německy hovořící ciziny, dostal jsem tam místo oficiálně jako správce budov, což bylo kuriózní, ale za socialismu nevadilo, že je správce slepý. Měli jsme s manželkou stoly vedle sebe, já jí pomáhal v obchodní komunikaci s nesocialistickými státy, ona mne doprovázela po budovách k místům nahlášených závad. Osahal jsem situaci, a že mám asi po tatínkovi i nějaké technické geny, podařilo se mi několikrát k překvapení pobaveného publika dát něco do pořádku: zavolal jsem údržbáře a řekl jim, jak to opravit. Pak zase zavedli počítače a my jsme do nich s manželkou nasázeli veškerou evidenci podnikového majetku. Tak jsem se dostal k základům informatiky. Bylo zakázáno mluvit s cizinci, a už vůbec ne v jejich jazyce. Já byl výjimka - když přijeli technici z Belgie nebo Rakouska opravit ofsetové stroje jejich výroby, musel jsem dělat tlumočnicka. Tak jsem v kartografii ve společnosti své manželky vydržel třináct let a nemám na to špatné vzpomínky. Oba jsme se tam báječně doplňovali.“ pochvaluje si Komenského adoptivní dítě.

„Váš život je opravdu zvláštní souhra náhod, někdo by řekl, že jste dítě štěstěny, všechno se vám dařilo, i když nic jste nedostal zadarmo. Ale já vím, že jste ještě poměrně nedávno učil na Gymnáziu.“

„To bylo tak. V Kartografii se po sametce úplně změnila podmínka a naopak, ve školství se otevřely nové možnosti. Dostal jsem nabídku vyučovat na detašovaném pracovišti Nerudova gymnázia mladé sportovce němčinu. Bylo mi vlastně už přes padesát, a to bylo poprvé, kdy jsem vyučoval mladé lidi, středoškoláky. Před tím jsem vždy učil dospělé. Kupodivu s mojí asistentkou Boženkou jsem to zvládal docela dobře. Na středních školách chyběli učitelé cizích jazyků, protože houfně odešli do bank, kde měli několikanásobně větší platy. Takže jsem dostal příležitost nastoupit do gymnázia v blízkosti svého bydliště. A tam jsem učil až do důchodu, tedy deset let. Když jsem odešel, mnozí kolegové i nadřízení mi všemožně dávali najevo, že jsem odvedl dobrou práci. Studenty jsem měl rád a myslím, že oni mne také. Neměl jsem problémy s disciplínou, jakkoliv nemám chuť na lidi křičet a s trestáním bych měl také problém. Oni si ale vážili dobré příležitosti naučit se německy - a pak, tam vzadu za jejich zády seděla Boženka, která mi víc než polovinu života nahrazuje oči. Musím ale podotknout, že díky tomu, že se mnou musela opravovat písemky, se velmi zdokonalila v němčině.“

Manželé Wilkovi jsou opravdu zvláštní tandem. Ačkoliv sami děti nemají, navštěvují je občas bývalí žáci a studenti z místního gymnázia, zvou je na svatby, promoce i křtiny. I s bývalými kolegy mají pořád kontakt. Petr Wilke ani muziku zcela nezapomněl, zpíval ve sboru Pražských učitelů, ještě teď má hezký a melodický hlas, takže občas si zazpívá v kostele.

Občas také tlumočí nebo překládá, on i jeho „paní asistentka Bobina“, jak laskavě tituluje svou manželku, se opravdu nenudí. Život naplněný zajímavým povoláním i láskyplnými vztahy je velkou vzácností. A takový život Petr Wilke žije, a žije ho moc rád!

Jaroslava Novotná